herpy

AGAMER

Uromastyx dispar

Uromastyx dispar er en piggstjertagame fra Sahara og Sahel med fire underarter, blant annet den store *U. d. flavifasciata* og den hyppig holdte *U. d. maliensis* fra Mali. Arten blir 28-50 cm avhengig av form, er planteeter og graver seg ned i et dypt bunnsubstrat. Den krever et stort, varmt og tørt terrarium med kraftig UVB og er mer et dyr å se på enn å håndtere.

Familie: Agamidae Engelsk: Sudan Mastigure Tidligere navn: *Uromastyx flavifasciata; Uromastyx maliensis* Publisert 16. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**28-50 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**200-400 g**
Levealder	**15-25 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende, bakkelevende og gravende**
Biotop	**Ørken og klippeterreng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**29-35 °C**
Varmeplass	**45-50 °C**
Temperatur, natt	**20-22 °C**
Luftfuktighet	**20-30 %**
Vann	**Ingen vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Vinterhvile	**18-21 °C** 8-12 uker
Kosthold	**Planter**
Holdes	**Alene eller parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**36 mnd.**
Kullstørrelse	**10-20 egg**
Kull per år	**1**
Inkubasjon	**60-80 dager** ved 33 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Uromastyx dispar er en kraftig piggstjertagame med kort, bred kropp, korte bein og en flat hale dekket av kranser av spisse skjell. Halen brukes både til forsvar og til å sperre inngangen til hulen.

Størrelsen avhenger av underarten. Nominatformen og *U. d. maliensis* blir opptil omtrent 38 cm inkludert hale og veier 200-400 g, mens *U. d. flavifasciata* kan bli opptil 50 cm. Ungdyrene er grå med koksgrå flekker. Ville hunner beholder denne kamuflasjetegningen, mens hannene får mer farge. Hos oppdrettede *U. d. maliensis* får begge kjønn som voksne svart hode, svarte bein, svart hale og svarte sider. Rygg og buk varierer: ryggen er oftest svart med gule prikker, sjeldnere gul med svarte flekker, og buken kan være hvit, svart, gul eller tigerstripet.

Arten ble beskrevet i 1827. Navnet *dispar* betyr ulik og henspiller trolig på at fargene skiller den fra *Uromastyx acanthinura*, som den lenge ble regnet som underart av. Det skilles mellom fire underarter: nominatformen *U. d. dispar*, *U. d. flavifasciata*, *U. d. maliensis* og *U. d. hodhensis*. *flavifasciata* og *maliensis* har tidligere vært ført som selvstendige arter, *Uromastyx flavifasciata* og *U. maliensis*, og navnene ses fortsatt i handelen. Slektskapet er ikke endelig avklart: dyr fra den østlige og den vestlige enden av utbredelsen er genetisk svært like, mens *maliensis* og *hodhensis* er for dårlig undersøkt til at statusen deres kan avgjøres. Spør derfor etter form og opprinnelse når du kjøper dyr, og hold bare dyr av samme form sammen.

U. d. maliensis hører til de mer robuste piggstjertagamene og er rolig og tillitsfull overfor holderen sin. Arten blir likevel sjelden helt tam og er best som et dyr man ser på, ikke et man håndterer. Selve stellet er forholdsvis enkelt når temperatur, UVB og kosthold er i orden.

Les mer: Lys og UVB

Utbredelse og leveområde

Uromastyx dispar har et stort utbredelsesområde i det sørlige og sentrale Sahara og Sahel. Nominatformen lever i Sudan og Tsjad (blant annet i Tibesti- og Ennedi-fjellene) og oppgis også fra Mauritania, *U. d. flavifasciata* i Vest-Sahara sør for 28° nord, Mauritania og det sørvestlige Algerie, *U. d. maliensis* i det nordvestlige Mali og det sørvestlige Algerie og *U. d. hodhensis* i Mauritania. Et funn i Marokko er oppgitt, men usikkert, og i det nordlige Sudan finnes arten tett på grensen til Egypt.

Arten regnes globalt ikke som truet.

> **Naturlig utbredelse:** Algerie, Vest-Sahara, Mali, Mauritania, Sudan og Tsjad.

LEVEOMRÅDE

Uromastyx dispar lever i varm, tørr steinørken og kratt. I Mali, hvor *U. d. maliensis* hører hjemme, er landskapet brutt av klipper som stikker opp gjennom et dekke av stein, leire og sand. Om sommeren blir jordoverflaten over 49 °C, og i de kaldeste vinternettene faller temperaturen til omtrent frysepunktet. Dyrene unngår ytterpunktene ved å grave huler i den harde jorden, ofte omtrent 30 cm dype og opptil 90 cm lange.

Arten er dagaktiv og lever nesten utelukkende av planter. Hvor lenge vinterdvalen varer i naturen, er ikke dokumentert.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Et voksent dyr av nominatformen eller *U. d. maliensis* trenger et terrarium på minst 120 × 60 × 60 cm (lengde × bredde × høyde), og større er bedre. Den større *U. d. flavifasciata* trenger minst 150 × 60 × 60 cm. Det er større enn vanlige glassterrarier kan tilby, så velg et terrarium i tre, PVC eller plast med glassfront. Tre faste sider gir ro, særlig for nyinnkjøpte dyr.

Bunnen graves i og må derfor være dyp: minst 10 cm, gjerne mer, av fin sand eller sandholdig jord. En blanding av halvparten sand, 30 % jord uten gjødsel og 20 % leire holder gangene oppe. Hold de øverste par centimeterne tørre, og fukt bare litt i dybden. Unngå kalksand og knuste valnøttskall, som kan gi tarmtetthet. Avføring og urinsyre fjernes daglig, og bunnsubstratet skiftes helt hver 3.-4. måned. Syke eller skadde dyr flyttes midlertidig over på tørkepapir.

Terrariet skal åpne i fronten og ha god ventilasjon, helst med nettlokk. Bygg solplassen av flate steiner eller skifer under varmelampen, gjerne som en stabel med mellomrom, slik at dyret kan krype inn og velge temperaturen sin. Fest steinene slik at de ikke velter når dyret graver under dem. Gi minst tre skjul per dyr, for eksempel hulformede skjul av keramikk eller stein i den kjølige enden, store nok til at dyret kan ligge lett krummet inni dem. Varmelamper skjermes slik at dyret ikke kan berøre dem. Hold aldri forskjellige arter av *Uromastyx* sammen.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Solplassen skal ha en overflatetemperatur på 45-50 °C, målt med et infrarødt termometer rett under lampen. Midten av terrariet ligger på 35-38 °C og den kjølige enden på 29-35 °C. Varmen skal komme ovenfra, for eksempel fra en halogenspot eller en kraftig UVB-lampe som også gir varme, aldri fra en varmematte under bunnen: dyret flytter seg ikke i tide fra en for

varm bunn og kan bli forbrent.

Om natten slås lyset av, og temperaturen holdes på 20-22 °C. Dyret skal hele tiden kunne trekke seg unna varmen.

Dyr som ikke skal formere seg, kan ha 12 timers dag hele året. Til avl gis en kjølig vinterdvale: dagslengden kortes ned med en til to timer i uken til det bare er 4-6 timers lys, og samtidig senkes temperaturen, slik at det er omtrent 30 °C under lampen mens den er tent, og 18-21 °C resten av døgnet. Fôr hver andre eller tredje dag i begynnelsen, og stopp helt når dagen er nede på 6 timer. Selve dvalen varer deretter omtrent 60 dager, hvoretter lys og varme økes trinnvis igjen. Gi bare vinterdvale til friske, velnærte dyr, og veg dem før og under dvalen.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal være under 30 %. Arten tåler litt høyere luftfuktighet så lenge terrariet er tørt og varmt nok, men den tåler ikke å være kald og fuktig. Ikke sprøyt terrariet. Bunnen fuktes bare litt i dybden slik at gangene holder, mens de øverste centimeterne er tørre.

Dyret får vannet sitt gjennom fôret, og en vannskål er ikke nødvendig; i et terrarium innendørs gjør den mer skade enn gagn. Gi i stedet dyret et bad utenfor terrariet hver 2.-3. uke i lunkent vann på omtrent 38 °C som er under 3 cm dypt. Da kan det drikke hvis det har behov for det, og hudskiftet går lettere.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og trenger kraftig lys. Bruk en LED-lampe eller et lysrør på ca. 6500 K som dagslys i tillegg til varmelampen. UVB er nødvendig: arten hører til Ferguson-sone 3, og et T5 HO-rør på 12-14 % over omtrent halvparten av terrariets lengde på den varme siden, eller en kraftig UVB-lampe over solplassen, skal gi en UV-indeks på 4,5-6 ved solplassen. Kontroller med en UV-måler, og bytt rør og pærer etter produsentens anvisning. Dagen er 12 timer, kortere under vinterdvalen.

FÔRING

Uromastyx dispar er planteeter. Grunnfôret er en blanding av salat og bladgrønt, for eksempel vårsalat og hakket endivie, supplert med ville planter som løvetann, kløver, kjempeveronika, fuglegras og åkersennep og med spiselige blomster som blomkarse, hibiskus, fioler, roser og løvetann, alltid uten sprøytemidler. Høyst ca. 5 % av fôret er grønnsaker som erter, gulrot og grønne bønner. Dugg fôret lett med vann, og server det i en lav skål midt i terrariet.

Tørkede, knuste linser, erter og hvit hirse gis i små mengder høyst én gang i uken, fordi de ellers gir fedme. Frukt er en sjelden godbit. Insekter er ikke nødvendige; en enkelt melorm eller superorm kan gis av og til.

Voksne fôres 4-5 ganger i uken eller daglig i små porsjoner, ungdyr hver dag. Dryss fôret lett med et kalktilskudd med litt D3 og hver tredje dag med et vitamintilskudd.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Voksne dyr er territoriale, særlig hanner overfor hanner, og to hanner må aldri holdes sammen. *U. d. maliensis* kan holdes som fast par hele året i et romslig terrarium; hold øye med dyrene, og skill dem ved bitt eller vekttap. Ungdyr kan holdes sammen til de nærmer seg kjønnsmodenhet.

Et nytt dyr skal ha fred de første ukene. Oppdrettede dyr venner seg raskest til det, mens villfangede kan bruke opptil seks måneder. Har dyret ikke spist etter to uker, skal en veterinær se på det. Ikke håndter dyret under tilvenningen, utover veiing, og dekk til eventuelle glassider. Etterpå kan du tilby fôr fra hånden. Nærm deg langsomt og alltid nedenfra, aldri ovenfra, for det ligner en rovfugl. Hold dyret utenfor terrariet i høyst én time om gangen, fordi det trenger varmen. Veg dyret én gang i måneden, og oppsøk veterinær ved stort vekttap. Vask hendene etter kontakt, for krypdyr kan bære salmonella.

Les mer: Karantene og hygiene

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Kjønnet er vanskelig å bestemme. Begge kjønn har lårporer, og hos oppdrettede dyr sier fargen ikke noe om kjønnet. Den sikreste metoden er å bøye halen forsiktig opp over ryggen og se på undersiden rett bak kloakken. Hos hunnen ses enden av to sener som danner et lite omvendt V over hvert hjørne av kloakken. Hos hannen ligger hemipenis oppå senene og dekker

dem, slik at man i stedet ser to parallelle striper som peker mot halespissen.

U. d. maliensis formerer seg når dyrene er over 25 cm lange og veier mer enn 150 g, og i fangenskap tar det omtrent tre år. Sett bare velnærte, fullvoksne dyr i avl.

PARRING

Avlen settes i gang av vinterdvalen (se Temperatur). Paringen skjer som regel rett før dagslengden igjen er oppe på 12 timer. Hannen nikker med hodet mot hunnen, særlig tidlig om morgenen, og selve paringen er lett å overse.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger ett kull på 10-20 egg omtrent fire uker etter paringen. Erstatt det vanlige skjulet i den kjølige enden med en lukket legekasse, for eksempel en myk plastbalje på ca. 40 liter med lokk og et hull på 10 cm i siden, hvor et bøyelig rør fører ned til bunnen av terrariet. Fyll kassen to tredjedeler opp med like deler vasket sand og torvmold og gjerne 10 % leire, og fukt den slik at den føles lett fuktig. Ta ut eggene og legekassen så snart hunnen har dekket til eggene.

Etter eggleggingen er hunnen tydelig tynnere. Gi henne ro og rikelig med fôr.

INKUBASJON

Legg eggene på siden i en lukket boks på ca. 30 × 20 × 10 cm som er fylt to tredjedeler opp med lett fuktig vermikulitt tilsatt 10 % tørr perlitt, slik at bare en liten del av hvert egg stikker opp. Det skal ikke være luftehull; løft i stedet lokket én gang i uken for å lufte ut og fjerne dårlige egg: egg som har sunket mer enn en fjerdedel inn, lekker eller har mugg eller bakterievekst. Håndter eggene så lite som mulig.

Ved 33 °C klekkes eggene etter 60-80 dager.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene holdes som de voksne, men på tørkepapir og med en lav vannskål på ca. 1 cm de første to månedene. 8-10 unger kan midlertidig gå sammen i et terrarium på 120 × 60 × 45 cm; ta ut to hver 2.-3. måned etter hvert som de vokser. De fleste ungene begynner å spise innen et døgn etter klekkingen. Gi samme fôr som til de voksne to ganger om dagen, formiddag og ettermiddag. Skill ungene før de blir kjønnsmodne.

Helse og vanlige feil

De fleste problemer skyldes for lite varme eller UVB, for høy luftfuktighet og feil kosthold:

- Beinskjørhet (sekundær nutrisjonell hyperparatyreoidisme) ved for lite UVB, kalk og D3.
- Luftveisbetennelse og slim ved konstant høy luftfuktighet, særlig når terrariet også er for kaldt.
- Fedme ved for mange frø og for mye protein.
- Tarmtetthet ved kalksand, valnøttskall og for lav temperatur.
- Forbrenninger fra varmematter og ubeskyttede lamper.
- Parasitter hos nyimporterte dyr, blant annet kryptosporidier, som er funnet hos villfangede dyr med forstoppelse og mage-tarm-problemer. Hold nye dyr i karantene i 3-6 måneder.
- Skorpete sår på leppene og huden, som kan skyldes bakterien *Devriesea agamarum*. Den smitter mellom agamer og kan bare bekjempes med veterinærbehandling og grundig desinfeksjon av terrariet.
- Eggleggingsvansker hos hunner uten egnet leggeplass.

Et friskt dyr er rundt og fast, har klare øyne og spiser regelmessig. Vekttap, manglende appetitt og sløvhet krever en veterinær med erfaring på krypdyr.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.